

Major RSDr. Leoš Friesse, CSc.

OTÁZKY VOJNY A MIERU A OBRANY SOCIALIZMU VO VEDOMÍ VOJÁKA Z POVOLANIA V ČSLA

V období júl 1987 – marec 1988 bol uskutočnený sociologický výskum verejnej mienky na tému: „Otázky vojny a mieru a obrany socializmu vo vedomí vojakov základnej služby a vojakov z povolania v ČSLA“.

Uvedený výskum bol realizovaný v úzkej obsahovej a časovej koordinácii s celoštátnym výskumom verejnej mienky: „Otázky války a míru a obrany socialismu ve vědomí občanů ČSSR“, ktorý realizoval Ústav pre výskum verejnej mienky pri FSÚ v Prahe. Rovnako tak, úzka časová a sčasti aj obsahová návaznosť, bola dodržaná so sociologickým výskumom na tému: „Základné životné podmienky vojakov z povolania“, ktorý realizovali kádrová správa FMNO, finančná správa FMNO a Vojenský historický ústav.

Z výskumu boli vydané dve samostatné záverečné správy, kde v prvej boli zachytené názory vojakov z povolania (ďalej iba VZP) a v druhej názory vojakov základnej služby na dané problémy. Cieľom tejto state je priblížiť výsledky výskumu verejnej mienky z oblasti vybraných aspektov branného vedomia VZP v ČSLA veliteľom a štábom.

Názory na súčasnú vojenskostrategickú situáciu vo svete, pochopenie nebezpečenstva vzniku novej svetovej vojny a prístup socialistických krajín k otázkam vojny a mieru.

Zistené výsledky potvrdili pozitívne názory VZP na súčasnú vojenskopolitickú situáciu, prístup socialistických krajín k otázkam vojny a mieru a nevyhnutnosť obrany socializmu. Prevažná väčšina VZP vidí v USA a štátoch NATO zdroj medzinárodného napätia (USA – 59 %, štáty NATO – 33 %). Nikto nenovite neuviedol ZSSR a štáty Varšavskej zmluvy. Verejná mienka VZP vysokou mierou odráža nebezpečnosť jadrových zbraní: 90 % respondentov si myslí, že jadrová vojna by nemala víťazov, lebo by došlo k zničeniu civilizácie. Ničivosť jadrových zbraní nevystupuje ako faktor zabránenia vzniku jadrovej vojny – 66 % nesúhlasí s tým, že žiadny štát si nedovolí vyvolať jadrovú vojnu vzhľadom na ničivosť jadrových zbraní. Aj cez uvedenie si hrozby vzniku jadrovej vojny, je prevažná väčšina (98 %) opýtaných presvedčená, že je jej možné zabrániť.

Negatívne dôsledky jadrovej vojny nevedú u VZP k odmietaniu obrany, ale naopak zvýrazňujú dôležitosť upevňovania socialistického štátu a armády pre obranu ČSSR a socializmu. U prevažnej väčšiny opýtaných prevláda názor na objektívnu nevyhnutnosť

internacionálnej obrany v rámci obranného zväzku socialistických krajín – Varšavskej zmluvy. Mienka VZP odráža aj objektívnu skutočnosť, že jestvuje približná vojenskostrategická rovnováha medzi socializmom a kapitalizmom (88 %) a realizácia plánov USA na rozmiestňovanie kozmických zbraní by mohla vážne túto rovnováhu narušiť. Z tohto hľadiska si VZP myslia, že je potrebné, aby ZSSR a štáty Varšavskej zmluvy hľadali adekvátne prostriedky (protizbrane), aby nedošlo k narušeniu vojenskostrategickej rovnováhy realizáciou SDI zo strany USA. Verejná mienka VZP na súčasné otázky vojny a mieru predstavuje homogenný celok, čo je odrazom skutočnosti, že táto sociálna skupina má dobré znalosti o charaktere jadrových zbraní a súčasnej vojenskopolitickej situácii. VZP predstavujú skupinu s kompetentnejšími názormi na danú problematiku a tieto znalosti sú východiskom pre vykonávanie výchovnej práce. Tvorila jednu zo zložiek ich povolania. Pozitívne názory na danú problematiku vystupujú ako jeden z kvalitatívnych predpokladov zabezpečenia bojovej sily našej armády.

Názory na nevyhnutnosť posilňovať a upevňovať obranyschopnosť

Výsledky výskumu ďalej potvrdili, že naprostá väčšina VZP (99 %) plne chápe úzku súvislosť medzi rozvojom ekonomiky a posilňovaním a upevňovaním obranyschopnosti socialistického štátu. Aj cez skutočnosť, že podobne jednoznačné názory vyjadrili VZP aj v ďalších problémoch venovaných mienke o všeľudovom charaktere obrany, svedčí to na druhej strane o určitej nedoceňovaní tých faktorov obranyschopnosti, ktoré priamo nesúvisia s činnosťou armády.

Vzhľadom na pomerne malú informovanosť VZP o výške výdavkov na obranu sa tri štvrtiny respondentov vyjadrili k primeranosti, či neprimeranosti výdavkov na armádu a výzbrojovanie. Viac ako polovica (59 %) ich považuje za primerané a 65 % respondentov je názoru, že zavádzanie modernej techniky a zbraní je z hľadiska našej ekonomiky dostatočné, čo možno hodnotiť pozitívne, lebo tieto názory objektívne vyjadrujú možnosti nášho národného hospodárstva.

Drvivá časť VZP (98 %) má správne názory na všeľudový charakter obrany, na potrebu vojakov základnej služby (97 %) a nevyhnutnosť brannej prípravy obyvateľstva (93 %). Viac než tretina VZP však nie je presvedčená o dostatočnom podiele príslušníkov ČSLA na brannej príprave, čo odhaľuje rezervy pri upevňovaní všeľudového charakteru obrany v ďalšom období.

V názoroch na vybavenosť a vycvičenosť ČSLA kladú väčší dôraz na vycvičenosť. Avšak tretina VZP poukazuje na skutočnosť, že pripravenosť dôstojníkov a príporčíkov nezodpovedá potrebám a požiadavkám zabezpečenia obrany. Najhorší stav sa prejavil v názoroch VZP na kádrovú naplnenosť, kde o jej nedostatočnosti je presvedčených 81 % respondentov. Uvedené názory svedčia o potrebe účinnejších opatrení v tejto oblasti pre celú ČSLA.

Na druhej strane väčšina VZP aj cez uvedené výhrady zastáva názor, že vybavenosť a vycvičenosť našej armády v porovnaní s armádou NSR umožňuje viesť účinný boj proti nepriateľovi. (Aj keď polovica respondentov považuje technickú vybavenosť a tretina pripravenosť našej armády v porovnaní s armádou NSR za nižšiu.) Celkové názory VZP ukazujú potrebu dosiahnuť vyššiu pripravenosť ČSLA pre zabezpečenie účinnej obrany.

Názory VZP ČSLA na komplex otázok posilňovania a upevňovania obranyschopnosti potvrdili ich správny pohľad na jej súvislosť s rozvojom ekonomiky a národného hospodárstva a na dôležitosť princípu všeľudového charakteru obrany. Taktiež zvýraznili potrebu nepretržitého zvyšovania pripravenosti a vybavenosti ČSLA.

Jednota armády a ľudu – názory na vzťah občanov ČSSR k ČSLA a vojenskému povolaniu

Výskum taktiež ukázal, že princíp jednoty armády a ľudu sa vo verejnej mienke VZP odráža rozporne. Takmer dve tretiny dôstojníkov a príporčíkov ČSLA sú

presvedčené, že vzťah obyvateľstva k ČSLA je záporný. Tento názor je utváraný na základe praktických poznatkov a skúseností zo styku s civilným obyvateľstvom. Vyskytujú sa názory občanov znevažujúce úlohu armády, VZP sa občas stávajú cieľom slovných a výnimovo aj fyzických útokov, občania majú často negatívne názory na prácu VZP a nepriaznivo hodnotia ich prácu.

Podrobnejší rozbor názorov VZP ukázal, že **dve tretiny si myslia, že vzťah obyvateľstva k ČSLA je negatívny.** Takmer všetci respondenti sa v minulosti stretli s názormi znevažujúcimi úlohu ČSLA a ako vojáci z povolania sa stali cieľom slovných alebo iných útokov.

Väčšina VZP je názoru, že verejnosť posudzuje ich prácu v čase mieru skôr záporne. Medzi najčastejšie uvádzanými zápornými faktormi revažuje hodnotenie práce VZP ako zbytočné, ako snahu vyhnúť sa fyzickej práci a zdôrazňovanie povýšenosti a necitlivého konania niektorých dôstojníkov a práporčíkov s ľuďmi. Medzi najčastejšie uvádzanými kladnými faktormi prevažujú názory, že VZP pripravujú mladú generáciu na obranu, učia vojakov základnej služby aj to, čo využijú v civilnom živote, organizujú a riadia činnosť armády ako zvláštneho nástroja štátu pre obranu.

Väčšina VZP sa taktiež domnieva, že ich práca je verejnosťou nedoceňovaná alebo dokonca podceňovaná. Tento fakt sám o sebe vyvoláva u VZP určité pochybnosti o účelnosti ich práce a rozhodne neprispieva k upevňovaniu jednoty armády a ľudu.

Z ostatných faktorov, ktoré by mali prispievať k upevňovaniu jednoty armády a ľudu, utváraní kladného vzťahu k ČSLA a vojenskému povolaniu, vystupuje do popredia **spoločenská aktivita VZP, ktorú dve tretiny respondentov považujú za postačujúcu a štvrtina ju hodnotí ako nepostačujúcu.**

K najčastejšie navrhovaným zmenám v živote a práci VZP, ktoré by zvýšili záujem mladých ľudí o vojenské povolanie patrí zlepšenie prestíže vojenského povolania v spoločnosti, zlepšenie finančného zabezpečenia dôstojníkov a práporčíkov, zlepšenie podmienok pre ich rodinný život a zlepšenie kádrovej práce pri ich premisťňovaní. Jedná sa teda o zmeny týkajúce sa vnútornej situácie v armáde a podmienok práce VZP. Uvedené návrhy zodpovedajú najčastejšie uvádzaným názorom na hlavné príčiny nepriaznivého vzťahu VZP k službe v ČSLA. Vyjadrené názory nepriamo ukazujú, ktorým smerom by sa mali uberať opatrenia pre upevňovanie jednoty armády a ľudu.

Iba necelá polovica opýtaných zastáva názor, že **množstvo informácií o živote a práci ČSLA, ktoré zverejňujú naše oznamovacie prostriedky, je dostatočné.** Tak isto necelá polovica respondentov je názoru, že **toto množstvo informácií je nedostatočné.** Medzi najčastejšie uvádzanými problémami, ktorým by mali oznamovacie prostriedky venovať zvýšenú pozornosť patria: **propagácia a upevňovanie prestíže vojenského povolania, ukazovanie skutočného života v ČSLA, zlepšenie celkovej popularizácie ČSLA a propagácia problematiky sociálnej sféry života v armáde.** VZP v kvalite informácií oznamovacích prostriedkov vidia dôležitý prostriedok upevňovania pozitívneho vzťahu občanov ČSSR k ČSLA a vojenskému povolaniu.

Názory dôstojníkov a práporčíkov na vojenské povolanie

Prieskumom boli taktiež zisťované názory na niektoré otázky vojenského povolania, bezprostredne súvisiace s pracovnou spokojnosťou dôstojníkov a práporčíkov, ktoré priamo ovplyvňujú úroveň bojovej pripravenosti a pohotovosti.

Zistené názory, týkajúce sa vzťahu VZP k službe v armáde nie sú priaznivé. Väčšina respondentov, v prípade možnosti znovu sa rozhodovať o svojom budúcom povolaní, by si profesiu VZP už nezvolili (51 %) a neodporúčali by ju ani svojmu synovi (51 %). **Za hlavné príčiny tohto hodnotenia sú označované: dlhá pracovná doba, spoločenské nedocenenie tejto práce a celkovo nepriaznivé podmienky vojenskej služby.** Z posledne uvedených sú to najmä niektoré sociálne podmienky, nedostatok času na odpočinok a regeneráciu síl, neuspokojovanie potreby rodinného života a niektoré pracovné podmienky. (Uvedené príčiny sa taktiež plne premietli do návrhov na zlepšenie podmienok v ČSLA, ktoré by podporili záujem mladých ľudí o vojenské povolanie.)

Opýtani dôstojníci a práporčíci sú si vedomí niektorých výhod vojenského povolania, z ktorých označujú predovšetkým bezplatné vstrojovanie, možnosť získania štátneho bytu, zdravotnícke zabezpečenie, dôchodkové podmienky, možnosť získania kvalifikácie a niektoré z nich aj výška platu. **Tieto výhody však porovnávajú s nevýhodami ku ktorým radia predovšetkým požiadavky bojovej pohotovosti, služobnú činnosť v dňoch pracovného voľna a pracovného pokoja, častú odlúčenosť od rodiny, nevyhnutnosť venovať časť voľného času služobným povinnostiam a požiadavku slúžiť v posádke podľa potrieb armády.** Rozporné názory sú na celoživotný charakter vojenského povolania, avšak prevažne je považovaný za nevýhodu, zvlášť u VZP na nižších stupňoch velenia.

V pracovných podmienkach, rovnako ako i v podmienkach osobného a rodinného života VZP sa premietajú zvláštnosti poslania a úlohy armády a z nich plynúce náročné požiadavky vojenskej služby. Je nemennou skutočnosťou, že **tieto požiadavky, ktoré treba rešpektovať a nemožno z nich v nijakom prípade zľavovať, kladú vyššie časové, fyzické a psychické nároky a spôsobujú celý rad obmedzení a problémov v životných podmienkach VZP a ich rodín.** Možno však ich negatívny vplyv do značnej miery, predovšetkým správnou riadiacou a organizátorskou prácou, obmedzovať.

Musí ísť o to, aby tieto nároky a obmedzenia **neprekračovali mieru potrebnú pre zabezpečenie požiadaviek bojovej a politickej prípravy a bojovej pohotovosti,** aby všetky rozhodnutia veliteľov a náčelníkov smerovali ku splneniu uložených úloh s maximálne efektívnym využitím síl a prostriedkov a s minimálnym narušovaním osobného a rodinného života VZP. K tomu by malo smerovať zdokonaľovanie riadiacej a organizátorskej práce a racionalizovanie všetkej pracovnej činnosti s cieľom obmedzovať predovšetkým dlhú pracovnú dobu dôstojníkov a práporčíkov, ale aj ostatné príčiny, ktoré negatívne pôsobia na pracovnú spokojnosť VZP a tým aj ich vzťah k vojenskej službe.

Osobitným problémom zostáva **prestíž vojenského povolania,** t.j. spoločenské ocenenie tejto práce, kde z hľadiska armády dlhodobo pôsobí rad vonkajších aj vnútorných príčin, ktorých podrobné poznanie a hľadanie ciest k náprave bude vyžadovať oveľa podrobnejšie skúmanie. V každom prípade nízka prestíž vojenskej profesie v spoločnosti je pociťovaná VZP stále intenzívnejšie.

Pozitívnym je zvlášť zistenie, že väčšina VZP kladie v systéme hodnôt na prvé miesto uspokojenie z práce. Svedčí o vysokej uvedomelosti a morálnych kvalitách dôstojníkov a práporčíkov, o ich pozitívnom vzťahu k práci. Treba však vidieť, že uspokojenie z práce nie je na potrebnej výške a tým sa taktiež vysvetľuje uvedený nepriaznivý vzťah k vojenskému povolaniu.

Na utváranie systému hodnôt pôsobí rad faktorov. Je možné jeho ovplyvňovanie **potlačovaním negatívnych a posilňovaním pozitívnych vplyvov** a tým napomáhať utváraniu takého systému hodnôt, ktorý je v súlade s požiadavkami na morálny a mravný profil dôstojníka a práporčíka armády socialistického štátu.

Záverom treba ešte zvýrazniť, že najviac sa prejavila **diferenciácia názorov VZP** u väčšiny problémov zahrnutých do výskumu, **vychádzajúca zo vzťahu respondentov k výkonu vojenského povolania.** Respondenti, ktorí by sa opäť stali VZP, prejavovali častejšie vo väčšine uvedených odpovedí kladnejšie, pozitívnejšie názory, než respondenti, ktorí by sa opäť VZP nestali. Títo naopak častejšie v odpovediach zastávali zápornejšie, negatívnejšie stanoviská ku skúmaným problémom.